

Відоменко О. І., Панченко Н. В.

НАУКОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Рубрика: [Соціум. Наука. Культура](#), [Економіка](#)

Секція: Економіка, підсекція: Економіка підприємства

Панченко Наталія Володимирівна

Студентка магістратури Національного університету харчових технологій

Науковий керівник - **к.е.н., доцент Відоменко О.І.**

НАУКОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Капітал підприємства являє собою сукупність капіталізованих фінансових ресурсів, що використовуються власниками і менеджерами в економічному процесі відтворення вартості як джерело фінансування господарської діяльності з метою одержання доходу, формування якого в економічній системі держави здійснюється на ринкових принципах і підходах.

Теоретичним підґрунтям управління капіталом підприємства є праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як І.Т.Балабанов, А.І.Балабанов, І.О.Бланк, В.Г.Белоліпецький, Ю.М.Воробйов, Н.І.Дучинська, І.В.Журавльова, В.В.Корольова, А.В.Кудлай, Б.Мінца, І.О.Петровська, С.Фішер, Р.Шмалензі, І.Й.Яремко.

Діяльність підприємства в умовах ринкової економіки будь-якої форми власності, організаційно-правового статусу і галузевої спрямованості безпосередньо залежить від величини фінансового капіталу та його структури. Досягнення стратегічних цілей підприємства значно залежать від ефективності управління його капіталом: від формування оптимальної структури цього капіталу та умов його залучення.

Капітал підприємств як об'єктивно існуюча економічна категорія забезпечує процес фінансування господарської діяльності підприємницьких

структур. Взагалі, капітал - це економічна категорія, яка отримала новий зміст в умовах переходу країни до ринкових відносин.

Фінансовий капітал підприємства як економічна категорія існує об'єктивно і його природа визначається не суспільно-економічною формацією або типом економічної системи держави, а реальним процесом формування підприємницьких структур і механізмом здійснення фінансування їхньої діяльності. Тому фінансовий капітал підприємств формується і використовується суб'єктами господарювання в будь-якій економічній системі відповідно до стратегічних і тактичних цільових настанов цієї системи.

Поняття “фінансовий капітал” на відміну від поняття “капітал” з'явилося в науковому обороті відносно недавно, на початку ХХ століття після виходу в 1910 році однойменної книги німецького соціаліста Р. Гільфердінга. Досліджуючи сутність капіталу в нових історичних умовах економічного розвитку провідних країн світу він дійшов висновку, що промисловість стає дедалі залежнішою від банківського грошового капіталу. Відбувається проникнення банківського капіталу в промисловість, у результаті чого відбувається злиття капіталів. Об'єднання банківського капіталу з промисловим він визначив поняттям “фінансовий капітал”. Р. Гільфердінг зазначав, що “фінансовий капітал - це капітал, що перебуває у розпорядженні банків і застосовується промисловцями”. Таким чином фінансовий капітал розглядався не стільки з позиції фінансової науки, скільки як специфічну форму розвитку монополістичного капіталізму.

Що стосується теорії фінансів, то в радянський період капітал у будь-якій його формі не був об'єктом її дослідження і лише з початком ринкової економіки почалося формування наукового розуміння економічної природи капіталу підприємства. При цьому більшість сучасних економістів-фінансистів розглядають поняття “фінансовий капітал” як синонім фінансових ресурсів (або як частину цих ресурсів). До такої думки схильні І.Т. Балабанов, А.І. Балабанов, В.В. Селезньов, С.В. Моїсеєв, В.І. Терьохін, В.Г. Белоліпецький. В той же час І.О. Бланк, зазначає, що капітал підприємства характеризує загальну вартість

коштів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів. А.В. Бусигін розглядає капітал з точки зору окремого підприємця: “під капіталом розуміється все те, що допомагає реалізувати підприємницьку ідею та досягати цілей, які він ставить”. Такого ж висновку доходять і Н.А. Русак і В.А. Русак, які зазначають, що капітал “...це кошти, вкладені в суб'єкт господарювання для початку або продовження господарської діяльності з метою одержання прибутку (доходу)”.

Досліджуючи сутність поняття “фінансовий капітал підприємства”, доцільно представити точку зору з цього питання закордонних економістів, тим більше, що вони не перебували під впливом строго визначеного трактування цього поняття, що існувало в колишньому СРСР.

У закордонній фінансово-економічній літературі розуміння, що фінансовий капітал підприємства є сукупністю фінансових коштів склалося досить давно і використовується не тільки в теорії, а й у практичній діяльності фірм. Таке розуміння фінансового капіталу можна знайти в роботах С. Фішера, Р. Дорнбуша, Р. Шмалензі, Б. Мінца, М. Шварца, Дж. Робінсона й ін.

Отже, фінансовий капітал підприємства можна розглядати як сукупність капіталізованих фінансових ресурсів, що використовуються власниками і менеджерами в економічному процесі відтворення вартості як джерело фінансування господарської діяльності з метою одержання доходу, формування якого в економічній системі держави здійснюється на ринкових принципах і підходах.

З економічної сутності капіталу випливає об'єктивний його вплив на результати (ефективність) діяльності підприємства. А саме: 1. Фінансовий капітал необхідний підприємству для його державної реєстрації. 2. Механізмом організації виробничо-збутової та фінансово-інвестиційної та іншої діяльності. Тому фінансовий капітал необхідний підприємству для здійснення процесу фінансування господарської діяльності. 3. Виходом на проектні показники розвитку і розміри підприємства. 4. Можливістю розширення масштабів господарської діяльності. 5. Створенням сприятливих фінансових умов

підвищення добробуту власників підприємства. 6. Формуванням можливостей задоволення зростаючих потреб найманих робітників. 7. Створенням умов розвитку всієї економічної системи держави.

І.О. Бланка запропонував класифікувати капітал підприємства за наступними якісними критеріями:

- приналежністю (власний та позиковий),
- метою використання (виробничий, позичковий та спекулятивний),
- формами інвестування (капітал в грошовій, матеріальній та нематеріальній формах),
- об'єктами інвестування (основний та оборотний),
- формою надходження в процесі кругообігу (капітал підприємства у грошовій, виробничій та товарній формах),
- формами власності (приватний та державний),
- організаційно-правовими формами діяльності (акціонерний капітал, пайовий капітал та індивідуальний капітал),
- характером використання у господарському процесі (працюючий та непрацюючий або «мертвий» капітал),
- характером використання власниками (споживаний та накопичувальний (реінвестований) капітал),
- джерелами залучення (національний (вітчизняний) та іноземний капітал),
- відповідністю правовим нормам функціонування (легальний та «тіньовий» капітал).

Структура капіталу являє собою співвідношення власних та позикових фінансових коштів, що використовуються підприємством в процесі своєї господарської діяльності.

На структуру капіталу можуть впливати наступні чинники: 1) галузь, в якій працює підприємство і вид його діяльності; 2) стан фінансового ринку; 3) ризиковість керівництва підприємства; 4) фактор часу (вибираючи спосіб фінансування своєї діяльності підприємство мусить чітко визначити на який

термін часу воно хоче залучити зовнішні кошти, адже від цього буде залежати чи зможе воно вчасно і без власної шкоди повернути позиковий капітал).

Серед інших факторів впливу можна виділити: а) стадію життєвого циклу підприємства; б) кон'юнктура товарного ринку (чим стабільніша кон'юнктура цього ринку, а відповідно, стабільніший попит на продукцію підприємства, тим вище та безпечніше стає використання позикового капіталу, та навпаки); в) рівень рентабельності операційної діяльності; г) податковий тиск на компанію; д) ступінь концентрації акціонерного капіталу.

З урахуванням цих факторів управління структурою капіталу передбачає вирішення двох ключових задач:

1) встановлення прийнятних пропорцій використання власного та позикового капіталу;

2) забезпечення у випадку необхідності залучення додаткового внутрішнього або зовнішнього капіталу.

Формування оптимальної структури капіталу підприємства для фінансування необхідного обсягу затрат та забезпечення бажаного рівня доходів є одним із найважливіших завдань, що вирішуються в процесі фінансового управління підприємством. Шляхи оптимізації структури капіталу були вперше запропоновані професором І.О. Бланком у працях, опублікованих в 1988-2000 рр. [1-2].

Будь-яке підприємство для фінансування своєї діяльності потребує достатнього обсягу фінансування, яке залежить від періоду обігу активів та відповідних ним пасивів.

Мета управління структурою капіталу -- мінімізувати витрати по залученню довгострокових джерел фінансування і забезпечити власникам капіталу максимальну ринкову оцінку вкладених ними грошових коштів.

Література:

1. Бланк И.А. Стратегия и тактика управления финансами. Киев, МП „ИТЕМ лтд”, СП „АДЕФ-Украина”, 1996. – 534 с.

2. Бланк И.А. Управление формированием капитала. К.:”Ника-Центр”, 2000. – 512 с.

e-mail: natpan85@mail.ru